

سرشناسه: علایی نوین، فروزان، ۱۳۵۳-

عنوان: بررسی فقهی و حقوقی تعارض قواعد لاضرر و تسلیط

تکرار نام پدید آور: مولفین دکتر فروزان علایی نوین، کبری درویشی.

مشخصات نشر: قم: آسان مهر، ۱۳۹۶

مشخصات ظاهری: ۱۳۳ص.

ISBN 978-600-8715-08-5

بها: ۱۵۰۰۰۰ ریال.

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

دادگاه ثبت کتابخانه: ص ۱۲۹-۱۳۳: همچنین به صورت زیر نویس.

موضوع: فقه - قواعد

موضوع: امام لاضرر

موضوع: قواعد تسلیط

شناسه افزوده: درویشی، کبری.

رده بندی کنگره: ۹۶/۵۲/۵۴/۱۶۱

رده بندی دیویی: ۹۷/۳۲۴

شماره مدرک: ۴۱۲۵۴۷۲

شناسنامه کتاب

نام کتاب: بررسی فقهی و حقوقی تعارض قواعد لاضرر و تسلیط

مؤلفین: دکتر فروزان علایی نوین، کبری درویشی

نوبت چاپ: اول / ۹۶

چاپخانه: عصر

ناشر: آسان مهر

تنظیم و صفحه آرایی: محمد تقی بحرانی / ۹۱۹۶۹۲۲۱۴۶

تیراژ: ۱۰۰۰

شابک: ISBN ۹۷۸-۶۰۰-۸۷۱۵-۰۸-۵

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

مرکز بخشی:

انتشارات لاهیجی - قم - بلوار سمیه - سمیه ۴۰ - پ ۱۶

تلفن: ۰۹۱۲۱۵۳۰۸۳۳

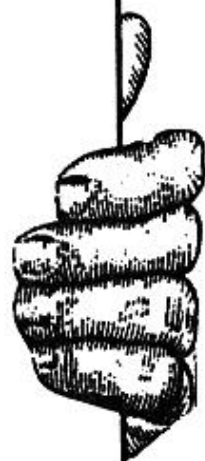


تقدیم بہ:

آنانکہ اہل یافتن اندہ اہل یافتن.

و بہ آنانکہ:

مستواً: معتدلتہ حقیقتی را بہ اندہ کل آن را.



فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱۳

مفاهیم و اصطلاحات

مفهوم ضرر	۱۷
مفهوم لغوی ضرر	۱۷
مفهوم حقوقی ضرر	۱۷
مفهوم فقهی ضرر	۱۹
مفهوم عرفی ضرر	۲۱
مفهوم ضرار	۲۱
مفهوم لغوی ضرار	۲۳
مفهوم حقوقی ضرار	۲۳
معنای «لا» در قاعده لا ضرر	۲۴

۲۵. نظریه شیخ مرتضی انصاری.....
۲۶. نظریه محقق خراسانی.....
۲۷. نظریه موسوی بجنوردی.....
۲۸. نظریه شریعت اصفهانی.....
۲۹. نظریه مرحوم نراقی.....
۳۰. مقایسه در شیخ انصاری و نراقی.....
۳۱.
.....
۳۲. مفهوم لغوی تسلیط.....
۳۲. مفهوم حقوقی تسلیط.....
۳۳. مفهوم فقهی تسلیط.....
۳۳. مفهوم عرفی تسلیط.....
۳۳. تعارض.....
۳۳. معنای لغوی تعارض.....
۳۴. معنای حقوقی تعارض.....
۳۵. معنای فقهی تعارض.....
۳۷. مفهوم عرفی تعارض.....
۳۷. شروط تعارض.....
۳۸. تفاوت تعارض و تراحم.....
۳۸. اقسام تعارض بین دو دلیل اجتهادی (اماره).....
۳۹. حکم دو دلیل متعارض متکافی.....
۳۹. مفاد قاعده ثانویه.....

۴۰	حکم دو دلیل غیر متکافی
۴۲	تاریخچه قاعده لاضرر
۴۳	تاریخچه و مستندات قاعده تسلیط
۴۷	مسئولیت

بررسی فقهی قاعده لاضرر و تسلیط و تعارض آنها

۴۹	قاعده لاضرر
۴۹	حمل نفی بر نفی
۵۰	نفی ضرر غیر متدارک
۵۱	نفی حکم ضرری
۵۲	نفی حکم به لسان نفی موضوع
۵۳	نهی حکومتی و سلطانی
۵۴	عدم امضای اضرار به غیر توسط شارع
۵۶	مستندات قاعده لاضرر
۵۶	کتاب
۵۷	روایات
۵۸	اجماع
۶۰	عقل و بنای عقلا
۶۰	نسبت قاعده لاضرر به احکام اولیه
۶۲	لزوم تخصیص اکثر از قاعده لاضرر
۶۳	قاعده تسلیط

۶۴	 مستندات قاعده تسلیط
۶۴	 کتاب
۶۴	 روایات
۶۶	 اجماع
۶۷	 بنای عقلا
۶۷	 تعارض قاعده لا ضرر و قاعده تسلیط
۶۹	 تسلیط بدوی
۶۹	 روش رفع تعارض بدوی
۶۹	 وجوب رفع در صورت امکان جمع
۶۹	 قاعده الجمع مهما امکن
۷۰	 جمع تبرعی
۷۰	 انواع جمع عرفی
۷۰	 تخصیص
۷۱	 تخصیص
۷۱	 تقیید
۷۱	 ورود و حکومت
۷۳	 حکم در تعارض بین تسلیط و لا ضرر به استناد قاعده لا ضرر در فتاوی فقها
۷۹	 قاعده «درء المفاسد اولی من جلب المنافع»
۸۲	 حکم در تعارض بین تسلیط و لا ضرر بر اساس نظریه منع استفاده از حق تسلیط با قصد اضرار
۸۳	 نظر فقهای امامیه در تعارض بین تسلیط و لا ضرر

بررسی حقوقی قاعده لاضرر و تسلیط و تعارض آنها

- ۹۳..... انعکاس اثبات حکم بوسیله قاعده لاضرر در قوانین
- ۹۵..... اثبات مسئولیت مدنی از طریق قاعده لاضرر
- ۹۶..... در حقوق کشورهای دیگر
- ۹۷..... در حقوق ایران
- ۱۰۱..... پدیده تعارض اصل تسلیط با قاعده لاضرر
- ۱۰۳..... نظر بر سوابق از حق تسلیط
- ۱۰۶..... راه های رفع ماریض قاعده تسلیط و لاضرر در حقوق
- ۱۱۵..... نتیجه گیری
- ۱۲۸..... منابع و مآخذ

مقدمه

در سده علمی و پژوهشی نوین، از بدو تولد انسان تا به هنگام مرگ مسیر زندگی آدمی را در بر می‌گیرد و پاسخ‌گوی نیازهای مادی و معنوی اوست، علوم اسلامی و به عبارت جزئی‌تر علوم فقهی می‌باشد. علم فقه در برگیرنده احکام شرعی بوده که فقیه می‌بایست با استنباط از منابع، حکم الهی را در زمینه‌های مختلف عبادی، سیاسی، اجتماعی و ... با دلایل قرآنی، روایی، عقلی و فقهی مستند نماید و همه افراد و آحاد جامعه اسلامی نیز ملزم به اطاعت و پیروی از آن احکام هستند.

در این میان قواعد فقهی بعنوان شاخص و راهنما، در پناه کردن شریعت و اهداف آن رهنمون ساخته و وسیله سنجش حق در مقام رفعت به جامعه بشری عرضه گردیده است.

ازجمله‌ی آن قواعد مهم و پرکاربرد، قاعده‌ی لاضرر می‌باشد. مضمون قاعده لاضرر این است که در اسلام ضرر رساندن به غیر، نه در مرحله قانون گذاری و نه در محله اجراء، مشروعیت نداشته و هرگونه ضرر و اضرار در اسلام نفی شده است در خصوص این قاعده فقه‌های امامیه در مباحث مختلف و برخی به صورت مستقل جنبه‌های مختلفی از آن را مورد دقت و بررسی قرار داده‌اند. اهمیت قاعده لاضرر به

عنوان یکی از قواعد اساسی و بنیادین به اندازه‌ای است که در بیشتر ابواب فقهی از عبادات گرفته تا معاملات مورد استناد و استفاده قرار می‌گیرد.

این قاعده از نظر مستند و دلیل، دارای پشتوانه قوی و محکمی بوده و از کتاب و سنت گرفته تا دلیل عقل بر مشروعیت آن دلالت دارد به طوری که می‌توان ادعا کرد، این قاعده در زمره مستقلات عقلیه قرار می‌گیرد.

در صورتیکه مستند بودن قاعده لا ضرر تردیدی وجود ندارد ولی اختلاف نظر در آنجایی شکافی که در این قاعده مهم با قاعده مهم دیگری چون قاعده تسلیط تعارض پیدا می‌کند.

قاعده تسلیط یا سبطن عبارت است از تسلط و اختیار مالک برای هرگونه تصرف در اموال خویش. خصوص تعارض قاعده لا ضرر و تسلیط اختلاف نظر وجود دارد و حقوقدانان اسلامی در بیان این دو قاعده تسلیط و لا ضرر، نظرات متفاوتی ابراز داشته‌اند که نیاز به بررسی و تحقیق بیشتر دارد.

نظر اکثریت فقها و حقوقدانان بر این است که مالک در مال و ملک خود حق هرگونه تصرف را دارد مگر تصرفاتی که موجب ضرر و زیان به دیگری می‌گردد لذا قاعده لا ضرر را وارد بر قاعده تسلیط دانسته و بر آن مقدم دانسته‌اند. اما برخی دیگر از فقها و حقوقدانان بر این عقیده‌اند که: میان دو قاعده تسلیط و لا ضرر هیچ گونه تعارضی موجود نمی‌باشد زیرا قاعده تسلیط با صیغه جمع استعمال گردیده و منظور از آن این بوده که همه کس در مال و نفس خودشان تسلط دارند نه اینکه هر فرد بطور جداگانه و منفرد نسبت به مال و ملک خود تسلط داشته باشد و تسلط هر فرد بایستی چنان باشد که مانع از تسلط دیگران نگردد و در حقیقت این قاعده به جهت نظم اجتماعی و رفاه مردم وضع گردیده نه تسلط فردی.

لذا به دلیل اختلاف نظرهایی که در تعارض دو قاعده لاضرر و تسلیط وجود دارد در این پژوهش سعی در بررسی و تطبیق نظرات فقهاء امامیه و اهل تسنن و حقوقدانان در این خصوص و ادله‌ی هرگروه خواهیم داشت امید است این پژوهش مورد قبول برت حق قرارگیرد و در تنویر افکار عامه‌ی نسبت به این موضوع ما هم فانوسی کوچک روشن کرده باشیم .

«اللهم وفقنا لماتحب وترضى»

دکتر فروزان علایی نوین - کبری درویشی